

Иванка Соколова
Верица Газепова

**ЖИВОТ БЕЗ
НАСИЛСТВО Е
МОЈАТА ИДНИНА**

ПРИРАЧНИК

ЖИВОТ БЕЗ НАСИЛСТВО Е МОЈАТА ИДНИНА

**АУСЖМ “Женска Акција”
Радовиш, 2011**

СОДРЖИНА

1. НАСИЛСТВО

1.1 СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

1.2 ОБЛИЦИ НА НАСИЛСТВО

1.4 МОЌ И КОНТРОЛА

1.5 КОМУ МОЖЕ ДА МУ СЕ СЛУЧИ НАСИЛСТВО

1.5.1 ЖЕНИ СО ИНВАЛИДИТЕТ

1.5.2 ДЕЦАТА - ЖРТВИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

1.5.3 ЗОШТО ДЕЦАТА ГО КРИЈАТ НАСИЛСТВОТО

1.5.4 РЕАКЦИИ КАЈ ДЕЦАТА

1.5.5 ШТО ЧУВСТВУВААТ ДЕЦАТА КОИ СЕ СВЕДОЦИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО?

1.5.6 ШТО УЧАТ ДЕЦАТА КОИ СЕ СВЕДОЦИ НА СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО?

1.5.7 НЕКОИ ОД ЗНАЦИТЕ КОИ МОЖАТ ДА УКАЖАТ НА ИЗЛОЖЕНОСТА НА ДЕТЕТО НА НАСИЛСТВО

1.5.8 НА КОЈ НАЧИН ТРЕБА ДА СЕ ПОМОГНЕ НА ДЕТЕТО КОЕ Е СВЕДОК НА СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО

1.6 ЗНАЦИ НА НАСИЛСТВО

1.7 ЗОШТО ЖЕНИТЕ НЕ ГО ПРИЈАВУВААТ НАСИЛСТВОТО

1.8 КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖРТВАТА И НА НАСИЛНИКОТ

1.9 ИНФОРМАЦИИ, СОВЕТИ, ПОДДРШКА ЗА ЖЕНИ ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО

1.9.1 КОЈ МОЖЕ ДА ПРИЈАВИ НАСИЛСТВО

1.9.2 КАКО МОЖЕТЕ ДА И ПОМОГНЕТЕ НА ЖЕНА КОЈА ФИЗИЧКИ ИЛИ СЕКСУАЛНО Е НАПАДНАТА?

1.9.3 ПРИЧИНИ ЗОШТО ГО ТРПАТ НАСИЛНИКОТ

2. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА

2.1 КАДЕ МОЖЕТЕ ДА ПРИЈАВИТЕ НАСИЛСТВО?

2.2 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА ОД СТРАНА НА МИНИСТЕРСТВО

2.2.1 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА ШТО ГИ ПРЕВЗЕМА ПОЛИЦИЈАТА ВО СЛУЧАЈ НА НАСИЛСТВО

2.2.2 ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.3 ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА

2.3.1 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА НА ЖРТВАТА НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

2.4 МЕРКИ НА ЗАШТИТА КОИ МОЖАТ ДА СЕ ИЗРЕЧАТ ОД СТРАНА НА СУДОТ

2.5 ЗДРУЖЕНИЈА НА ГРАЃАНИ

2.6 ПРОГРАМИ ЗА ИТНИ УСЛУГИ

2.6.1 Шелтерцентар

2.6.2 СОС ТЕЛЕФОНИ

3. ЗАКОНСКИТЕ ОДРЕДБИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3.1 КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО

4. РАТИФИКУВАНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

Издавач:

Асоцијација за унапредување на статусот на жената во Македонија
„Женска акција“ Радовиш
ул. Илинденска бр. 66, Радовиш
Тел/факс 032 551 386; 070 66 93 07
www.zenskaakcija-radovis.mk

Автори:

Иванка Соколова,
Верица Газепова

Стручен тим кој учествуваше во подготовката:

Зуица Камчева,
Кика Чаева,
Јована Тренчевска,
Стојан Михов,
Елена Ташкова
Зорка Андова

Графички дизајн:

Верче Андонова,
Драган Јованов

Тираж:

300
Радовиш, 2011

Прирачникот се издава во рамките на проектот „Живот без насилство е мојата иднина“. Овој проект е поддржан од Амбасадата на САД. Мислењата, откријата и заклучоците, или препораките изнесени овде се на авторите и не ги одразуваат оние на Стејт Департментот на САД

The publication is published in the frame of the Project “Life without violence is my future”. This project was funded, in part, through U.S. Embassy grant. The opinions, findings and conclusions or recommendations expressed herein are those of the Author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State

*Насилството го негира човечкото
достоинство и доведува до чувство
на беспомошност или безнадежност*

Мартин Лутер Кинг

ПРЕДГОВОР

Овие текстови се дизајнирани како резултат на богатото искуство и знаење на работната група која е вклучена во имплементацијата на проектот „Живот без насилство е мојата иднина“. Работејќи долги години со жени жртви на семејно насилство „се запознавме со многу тажни судбини, допревме до многу невини детски души кои сакаат нормално семејство и спокоен живот, го преживеавме стравот со кој се соочени многу деца и жени, ја носиме во потсвеста тагата која извира од нивните очи.“ Затоа сметаме дека упатствата дадени во овој прирачник ќе бидат корисен извор за жените и децата погодени од семејното и други облици на насилство кои ги трпат.

Насоките дадени во овој прирачник се однесуваат на работата на институциите со цел да се обезбедат информации во врска со заштитните мерки кои ќе им помогнат на жени жртви на насилство и содржи само општи информации. Секоја индивидуа се наоѓа во различна ситуација и затоа постојат многу исклучоци и начини за заштита. Нашата цел е погодените жени да добијат важни информации кои самите ќе ги прилагодат на ситуацијата во која се наоѓаат. Прирачникот е наменет и за сите оние кои можат да дојдат во контакт со жртви на насилство, кои може, но не мора да бидат обучени во оваа област. Тие може во обичен разговор со дете или друго лице да откријат дека тоа е жртва на насилство и важно е да бидат свесни за услугите кои институциите можат да им ги дадат на жртвите. Сигурноста на жртвите треба да биде број еден.

Иванка Соколова

ВОВЕД

Насилството врз жените е сериозен општествен проблем со разорни последици, особено во земјите во развој кој најчесто е последица на сиромаштија, невработеност и социопатолошки појави. За жал овој проблем останува непрепознаен од страна на пошироката заедница што оневозможува воведување на стандарди за превенција и елиминација на родово условеното насилство.

Статистиките и „темните бројки“ секојдневно укажуваат дека жените се малтретирани, злоупотребувани, силувани и психички малтретирани во домот, на улица, на работното место..... Иако се мисли дека на жените најголемата опасност им доаѓа од темните улици, многубројните истражувања укажуваат на фактот дека тоа се случува во домот меѓу најблиските во семејството. Насилството може да потекне од било кој член од семејството, но најзастапено е насилството на родителите врз децата и насилството на сопругот/ интимен партнер врз жената. Фактот дека на злоупотребата се гледа како на дел од брачниот живот а не како на кривично дело, често носи мрачни индикации. Игнорирањето на такви дела донесува многу страдање проследено со физички и психолошки последици по здравјето на жената, а тогаш наместо жртвите „зборува“ нивното тело за нивната болка.

Како резултат на тоа, семејното насилство има разорни последици за семејството. Мајките не се во состојба да се грижат за нивните деца правилно и ги пренесуваат своите чувства врз нив. Самите деца може да станат жртви на злоупотреба од нивниот татко, во обид да ја одбранат својата мајка. Од друга страна пак момчињата како сведоци на чинот на насилството, најверојатно во понатамошниот живот такво однесување ќе го применат врз својата сопруга.

(.....) Неа не ја контролира само тој што ја тепа, туку е контролирана на секое место во системот, кој тогаш настапува и ја јаќне неговаа моќ..... Секоја поединец во системот има мала, малечка задача - еден одговара на телефонски повик, друг излегува на лице место, трет истражува, следниот пресудува. Таа технологија е таква функциите на сите се одвоени, така да никој никогаш не го погледнува целиот случај.....

Елен Пенс

Порака за жените кои се жртви на било кој облик на насилство:

Вие и вашите деца заслужувате да се чувствувате безбедно од физички, емоционални и сексуални злоупотреби. Со подготовката на овој прирачник, наша намера е да ве охрабриме да пријавувате насилство, да ви помогнеме да ги остварите Вашите права кои ви припаѓаат по закон. Ние сме тука за Вас, не да ви судиме и да ве осудуваме туку да бидеме со вас кога ви е најтешко. Тука сме да ви ја понудиме нашата помош кога ви треба поддршка, итна помош и советување.

1. НАСИЛСТВО

Насилство е намерна употреба на физичка сила или моќ со закана или конкретно загрозување против себе, друго лице или заедница, чија последица или веројатност за последица е повреда, психолошка штета, загуба, смрт.

Причината зошто толку многу жени се злоупотребени се должи на нивниот нееднаков статус во општеството и традиционалните норми. Заради подредената улога што ја имаат во семејството и општеството, жените најчесто го премолчуваат насилството и остануваат заробени во еден магичен круг растргнати од срамот, страв за сигурноста и животот на нивните деца, економската зависност, можната бременост. Овој проблем се минимизира на сите нивоа и постои општествена перцепција дека жената е таа што го предизвикува насилството. Сликата за насилството врз жената во јавноста е обликувана со стереотипи и се смета дека насилникот потекнува од најниските општествени слоеви, дека се необразовани, зависници, душевни болни. Но во реалноста имаме сосема поинаква слика.

Насилството може да се разгледува од различни аспекти затоа може и да се дефинира на повеќе начини, но за потребите на овој прирачник ќе се користат оние дефиниции кои произлегуваат од самата пракса при работењето на овој проблем.

- Секоја примена на физичка или психичка принуда на физичкиот или психичкиот интегритет на член од семејството.
- Секоја постапка на еден член од семејството или друго лице кое може да предизвика физичка или психичка болка, економска штета
- Предизвикување на страв или лична загрозеност или повреда на достоинството со уцена или друг вид на принуда

1.1 СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Односот во кој е нарушена рамнотежата во секојдневната интеракција е однос кој може да предизвика насилно однесување во партнерските односи, односите родител-деца, работодавач – работник, наставник – ученик, и др. Семејно насилство, се случува, кога една личност се обидува да доминира и да воспостави контрола над друго лице. Дали насилното однесување ќе се случи зависи од многу фактори, но битно е да се сфати дека моќниот воспоставува контрола врз послабиот преку насилно однесување. Семејното насилство има разорувачки ефекти врз луѓето кои преживуваат насилство и нивните семејства во однос на нивната физичка, ментална, емоционална и економска благосостојба. Зад вратата на светоста на приватноста на семејството денес се кријат многу насилници за кои властите не се подготвени да интервенираат дури ни тогаш кога жртвата е со очигледни физички повреди кои често вклучуваат скршени ребра и обезличување на лицето

Дефиниција

Под семејно насилство се смета однесување на член на семејството кој со примена на сила, закана и заплашување врши телесни, повреди, емоционална или сексуална злоупотреба и материјално, сексуално или работно искористување на друг член на семејството

(Според Законот за семејство на РМ, член 99)

Семејното насилство е секој акт на насилство, заснован на припадност на пол, кој резултира или е подобен да резултира во физичка, сексуална или психичка повреда, страдање на жените вклучувајќи ги и заканите за ваквите однесувања

(дефиниција за насилство дадена од страна на Обединетите нации, а содржана во Декларацијата за елиминација на насилството над жените-Резолуција 48/104 на Генералното собрание).

1.2 ОБЛИЦИ НА НАСИЛСТВО

Најчести знаци на физичко насилство се

- Повреди на лице
- Повреди на абдомен
- Хемостоми
- Човечко каснување
- Модрици и гребнатини по лице и тело
- Окелавени делови на главата
- Скршеници
- Исчашувања
- Изгореници од цигари
- Опекотини
- Повреди со нож и други тапи предмети
- Повреда на око
- Повреди на лице (очи, заби...)
- Генитални повреди

Насилството врз жената подразбира секој облик на физичка, психичка, сексуална или економска злоупотреба нанесена од страна на маж со кој е во брак, интимна врска и тоа било да живеат заедно или одвоено, татко, син, момче или непознат маж. Насилниците можат да бидат со високо или ниже образование, вработени или невработени, богати или сиромашни, дури и угледни граѓани.

1.2.1 ФИЗИЧКО НАСИЛСТВО

Кога се зборува за насилство над жената, најчесто се мисли на физичко малтретирање од страна на брачниот другар или интимен партнер. Физичката злоупотреба ги подразбира сите облици на злоставување кои вклучуваат туркање, кубење на коса, ударање со рака, нозе или предмети, гризање, касање, горење со цигара, кинење на облека, претепување, давење, нанесување повреди со некој вид на оружје што може да резултира со полесни или потешки повреди.

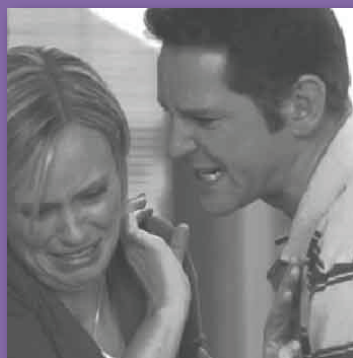
Прифаќањето на лошите животни навики на жртвите кои трпат насилство често доведуваат до нарушување на здравствената состојба без оглед дали се тие од физичка или психичка природа. Затоа не смеат да се разгледуваат изолирано, бидејќи физичкото насилство најчесто предизвикува психолошко и сексуално насилство.

1.2.2 ПСИХОЛОШКО-ЕМОЦИОНАЛНО НАСИЛСТВО

Многу мажи и жени страдаат од емоционална злоупотреба која често за жал е минимизирана или игнорирана, дури и од страна на личноста која е злоупотребена. Лузните кои ги остава емоционалното насилство често се далеку посериозни од физичката болка

Психичко насилство ги вклучува следните структурни елементи:

- Понижување и омаловажување (псовки, нарекување со погрдни имиња,
- изолација – контрола на движењето, забрана на контакти со фимилијата, со пријателите, со други луѓе, следење, заклучување, забрана за користење на телефон, забрана да работи надвор од дома;
- однесувања кои предизвикуваат емоционални или психички страдања на жртвата: вербално агресивно однесување (викање, фрлање на предмети, и се заканува дека ќе ја напишти, не сака да разговара со неа, ја занемарува, не го признава детето, љубомора, посесивност, невертство, пијанство, однесувања кои се понижувачки за жртвата, целосна послушност од жртвата -зборот на насилникот секогаш да е последен.

Индикатори:

- Увреди
- Исмејување во јавноста
- Омаловажување
- Потценување
- Следење
- Контролирање на телефонот
- Изолација
- Игнорирање
- Обвинување
- Покажување физичка надмоќност

Индикатори

- скината и крвава долна облека
- болка во пределот на гениталиите
- проблеми при одење или седење
- полови болести
- чести уринарни или габични инфекции
- крварење

Последици

- емоционални реакции
- симптоми на посттрауматски стрес
- лоша слика за себе
- појава на злоупотреба на дроги
- проблеми во психичкото и физичкото здравје
- слаба концентрација на работното место

- Економско насилство – контрола над парите кои сама ги заработува, не и дозволува да работи, бара да ја напушти работата, ја спречува да работи и да напредува во кариерата
- Користење на привилегии (доминација на моќ, не и дозволува да го напушти, ги уништува нејзините драги предмети, и наредува што да облече)
- Закани и заплашување (ја заплашува, и се заканува дека ќе и ги одземе децата, ја нарекува луда, и се заканува дека ќе ја исфрли од куќата)

1.2.3 СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО

Сексуалната злоупотреба вклучува голем број на сексуално, психолошки и физички присилни акти кои насилникот ги користи врз жените од сите возрасти од детство - до длабока старост. Опфаќа физичко и психичко сексуално насилство а се однесува на секоја ситуација во која сте принудени да учествувате во несакана или понижувачко сексуална активност или сексуално вознемирување и тоа на работното место, во училиште, на улица, сексуална злоупотреба или силување, инцест, присилување на проституција, сексуална злоупотреба на деца во комерцијални цели, сакатење на гениталии. Принудниот секс дури и од страна на сопруг-а или интимен партнер ако е против ваша волја е чин на агресија, насилство.

Жените со историја на физичка или сексуална злоупотреба имаат повеќекратни последици и тоа по:

- Физичкото и менталното здравје
- Последици по репродуктивното здравје кои опфаќаат (инфекции од полово преносливи болести, ХИВ инфекции, нескана бременост.

Факт

Жените кои трпат насилство се двапати повеќе изложени на спонтани абортуси кои се предизвикана од неочекувана болка, депресија, вознемиреност, обид за самоубиство

Сексуалното насилство може да биде извршено од: интимен партнер, роднина, колега, пријател или непознат.

1.2.4 ЕКОНОМСКО НАСИЛСТВО

Ова е суптилна форма на злоупотреба и вклучува строго контролирање на финансите: водење сметка за секој потрошен денар, ограничување на средства исклучиво за основните потреби (храна, облека, лекови, станарина), спречување или оневозможување на избор на работа, забрана за управување со личен имот без претходно одобрување, еднострано донесување на одлуки за семејните финансии, неплаќање на алиментација и сите други облици на оставање на жената без средства. Многу жени ги пријавуваат своите партнери за контролирање

на пристапот до нивните финансиски ресурси. Некои дури ги задржуваат сите банкарски сметки и кредитни картички на негово име, па жената нема пристап до средствата без негова дозвола. Ја држат жената економски зависна од нив, што претставува пречка за жената да не ја напушти насилничката врска.

1.3 ЖЕНИТЕ ЖРТВИ НА МОБИНГ

Мобингот се дефинира како појава на психолошко малтретирање кое се повторува низ активности со цел да го деградира работникот врз разни основи. Мобингот предизвикува повреда на човековите права и достоинство, штети на физичкото, менталното и социјалното здравје и ја попречува професионалната иднина на жртвата.¹

Кога се зборува за мобинг најчесто се мисли на мобинг на работното место, но оваа грда појава може да му се случи на секого и било каде. Според тоа мобингот може да се дефинира како систематско малтретирање насочено против една личност. Најчесто мобингот се јавува кај личности кои по нешто се издвојуваат, но понекогаш таа различност може да постои само во главата на моберот.²

¹ Прирачник за мобинг – психолошки притисок на работното место. – ССМ Фондација „Фридрих Еберт“ . Скопје. 2009, стр. 56.

² Мобер = личност која психолошки, морално, сексуално или на друг начин ја злоставуваат личноста за која мислат дека им смета.

Жртва на мобинг може да биде секој без оглед на пол, возраст, социјален статус, надворешен изглед, степен на образование или професионална позиција. Дури кога работното место е на повисок ранг мобингот е посуптилен. Иако истражувањата и искуствата покажуваат дека од мобингот подеднакво се загрозени и мажите и жените, сепак некои светски истражувања, но и секојдневната пракса покажува дека жените се почесто жртви на овој облик на насилство. Еден од типичните примери во фирма е кога шефот, на работничката и дава и други работни задачи (ја задолжува да му вари кафе, да врши некои негови приватни работи), а покрај тоа пред сите ја вреѓа, омаловажува и понижува. Неретко жените се и сексуална мета за своите шефови. Во Р Македонија не постојат конкретни правни норми или посебен закон за мобинг кој ги забранува и санкционира постапките, активностите со кои се врши мобинг, но основните слободи и права на човекот, правото на безбедни и здрави услови за работа, како и правото на недискриминација се регулирани во Уставот на РМ, Законот за работни односи, Кривичниот законик, Законот против дискриминација.

.....

Истражувањето направено со цел да се испита дали во Р. Македонија постои мобинг и како тој се манифестира врз психичкото и физичкото здравје на вработените 41% од анкетираниите одговориле дека биле жртви на мобинг.³

.....

Жените мора да станат свесни дека не се должни да трпат ничие насилничко однесување и дека тоа ќе се спречи доколку е охрабрат за тоа јавно да зборуваат.

³ Исто. стр. 59.

1.4 МОЌ И КОНТРОЛА

Изолација

Со цел да ја задржи контролата над жртвата насилникот ја изолира економски, емоционално и социјално. Насилникот проверува со кого жената се гледа и разговара и и забранува да се гледа со семејството или со пријателите, да најде работа, да има пристап до верски / духовни активности. Дури и ако овие активности не се строго “забранети”, тогаш често се ставаат под ограничувања, преку следење на телефонски повици или испрашување каде е.

Негирање и обвинување

Оваа тактика е исклучително ефикасна во зголемување на чувството на жената на одговорност. Насилникот не го признава насилството или ја обвинува жената за неговото насилничко однесување.

Користење на децата

Една од најчестите, но сепак често минимизирана форми на злоупотреба е користење на децата за да предизвикаат чувство на вина. Можеби вашиот партнер во неколку наврати ти рекол дека не си добра мајка, а ако некогаш се обидете да заминете, тој ќе се бори за старателство над децата. За да ги сврти децата против мајката често пати насилникот се служи и со лаги.

Закани

Партнерот - насилник го зголемува насилството кон вас и вашите деца. Се заканува дека ќе им наштетат на другите членови од семејството. Тој се користи и со закани дека ќе ги киднапира или убие децата, ако направите напори за бегство.

Привилегија

Тие се во убедување дека вие сте нивна сопственост. Многу често сметаат дека имаат право да бараат апсолутна послушност и имаат строго дефинирани ставови во врска со родовите улоги.

Заплашување

Застрашувачко однесување и дејства кои може да варираат од закани до гестикации или фрлање на предмети, уништување на имот, повредување или убивање на домашни миленици, и прикажување на оружје. Насилникот често уништува предмети кои имаат особено значење за неговиот партнер.

1.5 КОМУ МОЖЕ ДА МУ СЕ СЛУЧИ НАСИЛСТВО

Насилство се случува во сите заедници и социоекономски групи и нема граници во однос на географската положба, полот, расата, возраст, религијата, сексуалната ориентација, богатство, но факт е дека поголемиот дел пријавени жртви се жени.

Но најчесто на насилство се подложни:

- Жени и деца со пречки во развојот
- Економско маргинализирани жени. Подложни се на злоупотреба и имаат помали можности за ефективни услуги
- Жени бездомнички – тие се посебно подложни на насилство поради несигурните и несоодветни услови на живеење Постарите жени се повеќе ранливи и се поизложени на насилство.
- Младите жени исто така се ранливи поради недостигот на искуство или доверба во односите или ограничени можности на независност.
- Жените и децата од руралните средини се исто така изложени на насилство и во такви средини е многу потешко да се открие насилството, каде што анонимноста скоро и да не постои, бидејќи машката култура е доминантна.
- Жени припаднички на етничките групи
- Жени со сексуална ориентација
- Жени во оружени напади
- Жени во затвори.

1.5.1 ЖЕНИ СО ИНВАЛИДИТЕТ

Насилството е воспоставување на моќ и контрола над жртвата, стварајќи така однос “господар” и “роб”. Доколку жртвата има помалку можност да се спротивстави моќта и контролата пократко и подолго се одржува, жените со инвалидитет имаат помалку можност да се на било кој начин спротивстават на насилството, а уште помалку сами од него да излезат, пред се заради стереотипите и предрасудите на околината и заради инвалидитетот, а најпосле и заради непостоење на сервисна поддршка.

Причините за зголемениот ризик лежат во степенот на инвалидитет затоа што физички зависат од туѓа помош и поддршка при извршувањето на своите потреби, како што се одење во тоалет, одржување на лична хигиена, облекување, преминување од количка во кревет, хранење. Многу често се изложени на специфичен начин на злоставување, кој се однесува на ускратување на помош при глад, оддалечување од ортопески помагала и средства за комуникација, закана дека ќе останат сами на улица. На тој начин насилникот воспоставува апсолутна моќ. Доколку дојде до употреба на физичка сила, настанатите повреди се припишуваат на паѓање кои се честа појава кај лицата со инвалидитет. Економската зависност кај жените со инвалидитет е изразена, бидејќи поради својот инвалидитет не може да се стекне со економска самостојност и да располага со парите како таа сака. Поради непристапноста на банките и зградите во кои живеат не се во можност да располагаат со своите пари, затоа мораат да овластат друго лице кое по превземањето на контролата воспоставуваат моќ и контрола.

Бидејќи во системот на социјална заштита не постојат сервисни служби кои можат да им овозможат на жените со инвалидитет да живеат самостоен живот, тие трпат разни облици на насилство и дискриминација особено поради фактот што насилникот и помага во остварувањето на основните животни функции. Плашејќи се да не ја загубат асистенцијата од насилникот или пак да не се зголеми насилството, најчесто овие жени го премолчуваат насилството.

1.5.2 ДЕЦАТА - ЖРТВИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

*„Ако го уништиш гнездото на птицата со тоа
си го уништил целиот нејзин живот.*

*Ако им го уништиш домот на луѓето
и животот ќе ја изгуби секоја вредност“.*

Песталоци

Семејното насилство е реален и сериозен проблем во секое општество, вклучувајќи го и нашето. Насилството не е како што често се мисли, семејна караница, или приватна работа туку води води до физички и психолошки последици за жртвата. Насилството обично започнува од денот на влегувањето во брак и најлошо е што скоро секогаш се случува во присуство на децата. Обично се вели дека за расправија се потребни двајца, но при семејното насилство децата се третата страна, невини и ранливи, навистина најтрагични жртви на семејното насилство кои имаат најлоши последици. Светската здравствена организација во својата студија покажа и потврди изненадувачки факт дека најмладите се често жртва на физички форми на семејно насилство, дури и пред раѓање. Поточно, речиси половина од жените, жртви на семејното насилство од страна на партнерот биле тепани за прв пат во текот на бременоста.

Повеќе од четири илјади деца секојдневно се изложени на семејно насилство што се случува зад четирите зида на домот, кој всушност треба да биде нивно засолниште. Иако брачната злоупотреба во семејството е првенствено насочена кон партнерите, често на различни начини таа влијае на децата. За децата кои се сведоци на семејното насилство постои голема веројатност да бидат повредени, или како директни жртви на нападот или заедно со родителот жртва, или случајно, бидејќи тие се во близина на нападот. Дел од деца се повредени кога се обидуваат да го запрат насилниот родител. Кај детето кое е сведок на семејното насилство се јавуваат исти или слични последици, како и во оние ситуации кога детето е директна жртва на физичкото насилство.

1.5.2.1 ОБЛИЦИ НА НАСИЛСТВО ВРЗ ДЕЦАТА

- Физичко
- Емоционално/психолошко
- Сексуално
- Занемарување

1.5.2.2 ФИЗИЧКО НАСИЛСТВО

Со физичкото казнување на децата се кршат основните детски права. Сепак физичкото казнување на децата и денес е најраспространет облик на насилство врз децата во светот па и кај нас во Македонија. Казнувањето на децата е присутно во семејството, училиштата и други окружувања и е со далекусежни последици во развојот на детската личност. Најчести облици на физичко казнување на детето се: ударање со раце (шамарање), клоцање, кубење коса, ударање со каиш, стап, повреди со тапи предмети, врзување, заклучување во стан или подрумски простории, обид за давење, тровење со лекови.

1.5.2.3 ЕМОЦИОНАЛНО/ПСИХОЛОШКО

Според Коцијан Херцигоња¹: „емоционалното насилство опфаќа деструктивно однесување на возрасните спрема децата што вклучува присутност на непријателско однесување и отсутност на позитивен пристап.“ Овој вид на насилство неретко е комбиниран со други видови на насилство. Како најчести облици се:

- Орфрлање (однесување преку кое се искажува напуштање на детето)
- Исмејување, омаловажување, понижување
- Казнување (заради смеење, истражување низ игра, манипулација со предмети)
- Одбивање на гестовите на детето кои се со изразена потреба за љубов

¹Buljan-Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D.: „Zlostavljanje i zanemarivanje djece“, Marko M, 2003., Zagreb

- Одбивање на детето да се пофали
- Обвинување на детето за се и сешто
- Изолација (забрана да си игра со други деца, испишување од училиште)
- Експлоатација (присилување на детето да проси, приморување да се облекува несоодветно на возраста и полот, изложување на детето на порнографија и сексуални услуги, создавање на зависност)

1.5.2.4 СЕКСУАЛНО НАСИЛСТВО

Сексуалното насилство врз децата е честа појава како и кај возрасните, но сеуште е табу тема за која многу ретко се зборува и во кругот на семејството и во јавноста, особено се молчи доколку родителите се тие кои ги злоставуваат децата. Сексуалното насилство ги опфаќа следните облици: покажување на гениталии пред дете, разговори и алузии на секс и сексуалност, допири против волјата на детето, обид за силување и силување, инцест, проституирање и др.)

1.5.2.5 ИГНОРИРАЊЕ

Возрасните се достапни за детето, презафатени со себе и својата работа и не се во состојба да одговорат на потребите на детето. Тоа се манифестира преку следните облици:

- Воопшто не реагираат на барањата на детето за љубов
- Не реагираат на болката на детето
- Забрана на детето да си игра со другите деца
- Не покажуваат интерес за разговор за детето со наставниците или други лица

1.5.3 ЗОШТО ДЕЦАТА ГО КРИЈАТ НАСИЛСТВОТО

Некои деца имаат потреба да скријат дека тие се изложени на насилство, но поради интензивното чувство на срам поради настаните

во семејството и однесувањето на возрасните членови за кое детето знае и чувствува дека тоа е неприфатливо. Понекогаш децата ќе молчат, бидејќи се обвинуваат или веруваат дека нивното однесување предизвикува насилство или дека тие се причината зошто постои конфликт меѓу родителите или другите возрасни членови на семејството. Постојат деца кои ги одрекуваат информациите за насилството бидејќи се плашат од насилниот член на семејството, или затоа што се плашат дека еден од родителите ќе оди во затвор, дек ќе му се случи нешто страшно, и слично. Колку и да се чини контрадикторно, детето се плаши дека родителот кој се однесува насилно, ако тоа го разоткрие, ќе ја изгуби неговата љубов, и дека тој ќе замине, а нему му е потребна родителската љубов.

1.5.4 РЕАКЦИИ КАЈ ДЕЦАТА

Реакциите на детето зависат од различни фактори. Пред се од поддршката што детето ја има од други лица кои живеат во истото семејство или надворешни лица. Некои од реакциите и однесувањата на децата изложени на семејно насилство се: чести главоболки, болки во stomакот, замор, раздразливост, појава на проблеми во говорот-пелтекавење, слабеење на концентрацијата, неуспех на училиште и проблеми во училиштето, занемарување на личната хигиена, самоповредување. Кај некои деца може да се забележи тенденција на изолирање, како во врсничката група, така и во семејствата, некои деца се склони кон бегане од домот, бидејќи тие сакаат да се избегне изложеноста на насилството и семејната средина која за нив не е безбедно место. Во услови на семејно насилство како многу негативни услови на растење, детето може да размислува за самоубиство и во најлош случај, да се обиде таквата мисла и да ја реализира.

1.5.4 ПОСЛЕДИЦИ КОИ ИМААТ ВЛИЈАНИЕ НА ПОНАТАМОШНИОТ РАЗВОЈ НА ДЕТЕТО

Изложеноста на децата на семејно насилство за време на детството се рефлектира во сите сфери на неговото функционирање, на односот

кон себе и другите, особено односот кон пријателите и партнерот и начинот на кој во иднина детето ќе дејствува во улога на родител. Детето учи по моделот, имитирајќи и повторувајќи ги однесувањата и реакциите, кои ги видело и научило во семејството. Детето кое е сведок на насилство или е директно изложено на насилство, тоа најверојатно ќе го повтори овој модел на однесување во контактите со своите врсници. Подоцна, во зрелата возраст, може да покаже поголема толеранција за насилно однесување на партнерот, да е во улога на жртва или да го повторува насилното однесување кон својот партнер. Кога ќе стане родител, лицето кое било изложувано на семејно насилство, може да го повтори овој модел како начин на дисциплинирање на своите деца. На тој начин семејното насилство се пренесува од генерација на генерација, колку и да е тоа за децата неприфатливо и загрозувачко.

1.5.5 ШТО ЧУВСТВУВААТ ДЕЦАТА КОИ СЕ СВЕДОЦИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО?

Страв, збунетост, беспомошност, лутина, самообвинување, анксиозност, вина, бидејќи го сакаат родителот кој е насилник, вина, бидејќи тие не можат да го заштитат родителот кој е жртва, загриженост поради потенцијалната загуба на родителите, несигурност, безнадежност, осаменост, одвоеност, емоционална вкочанетост.

1.5.6 ШТО УЧАТ ДЕЦАТА КОИ СЕ СВЕДОЦИ НА СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО?

- Насилството е соодветен начин за решавање на проблемите
- Мажите имаат право да ја контролираат жената
- Жените немаат никакви права
- Мојата мајка не може да се заштити
- Ништо не е безбедно
- Семејното насилство е нормално
- Заплашувањето е начин и средство за добивање на она што се сака
- Јас сум виновен/а за насилството од страна на родителите

1.5.7 НЕКОИ ОД ЗНАЦИТЕ КОИ МОЖАТ ДА УКАЖАТ НА ИЗЛОЖЕНОСТА НА ДЕТЕТО НА НАСИЛСТВО:

- Цицање на прсти, нокно мокрење
- Пореметување во однесувањето: повлекување во себе или антисоцијално однесување
- Плашливост
- Сериозни проблеми со изливи на бес
- Тенденција за физичка агресија на училиште или дома со своите браќа или сестри
- Уништување на предметите во домот и надвор
- Сурово или навредливо однесување во семејството
- Закани за насилство на помладите браќа и сестри кои се многу брутални и со богати детали како што се “Дај ми ја играчката или ќе те убијам”
- Напори за да се скрене вниманието со ударење, трескање или слични гестови
- Имитација на насилно однесување

1.5.8 НА КОЈ НАЧИН ТРЕБА ДА СЕ ПОМОГНЕ НА ДЕТЕТО КОЕ Е СВЕДОК НА СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО

Сите кои знаат или се сомневаат дека децата се сведоци на насилство треба да го пријават. Ова се однесува на соседите, кои често можат да слушнат иако не можат да видат што се случува со децата во нивното соседство, но исто така и на лекарите, учителите, наставниците, професионалци во училиште, оние кои се во контакт со децата и можат да ги забележат знаците кои укажуваат на насилство. Важно е да се пријави на властите кои ќе испитаат дали е потребно да се заштити детето. Сепак, репресијата на сторителите и нивното казнување не е доволно, бидејќи со тоа не се решава проблемот на долг рок. Во прилог на санкциите, важно е сторителите на семејно насилство да се вклучат во психо-социјален третман. Државата може и мора да помогне да се развие мрежа на институции и овластени експерти за спроведување на психо-терапија за сторителите на семејно насилство. Од друга страна, важно е да се развијат програми за децата и другите членови

на семејството кои се жртви на насилство, како и мрежа на установи, организации, здруженија, советодавни центри, кои ќе обезбедат трајна помош и поддршка. Покрај тоа, треба да се реализираат и други мерки поврзани со подигање на јавната свест за неприфатливоста на семејното насилство и олеснување на примената на санкциите, како насилство, но исто така и на образование и систематска настава на младите за ненасилно разрешување на конфликтите и ненасилна комуникација.

1.6 ЗНАЦИ НА НАСИЛСТВО

Ова е листа на знаци за предупредување за потенцијално навредливи односи. Тие се претставени како насоки и знаци да се обрне внимание, а не како пресуди од вредност од друго лице.

- Злоупотреба на алкохол или други лекови.
- Има лош и непредвидлив темперамент
- Имаат историја на проблеми со законот, (во тепачки, уништување на имот.
Не работи
- Ве обвинува за се што ќе се случи лошо
- Претерано е љубоморен и посесивен
- Ве контролира каде одите и што правите
- Не ви дозволува да се гледате со вашите пријатели и семејството
- Ги злоупотребува браќата и сестрите и другите членови на семејството, децата или домашните миленичиња
- Секогаш се лути на неког или нешто
- Се обидува да ве изолира и контролира на кого ќе ја видите или каде и да одите
- Ве обвинува дека дека флертувате и дека имате други партнери
- Дават вас или на сила да бидат сексуални кога не сакате да биде.
- Физички е груб спрема вас (ве турка, ве вчлече, ве кубе...)
- Ви ги одзема парите
- Не ве слуша и не покажува интерес за вашето мислење и чувства
- Ве игнорира и ве замолчува во друштво
- Ви забележува како се облекувате
- Ве гледа како сексуален објект а не како личност
- Се заканува дека ќе се убие ако го оставите и ви кажува дека не може да живее без вас

1.7 ЗОШТО ЖЕНИТЕ НЕ ГО ПРИЈАВУВААТ НАСИЛСТВОТО

Една жена тешко дека ќе го пријави насилството и ќе продолжи со правните дејствија против насилникот од следниве причини:

- Се плаши за својата безбедност или безбедноста на децата
- Се плаши сопругот да не и ги одземе децата
- Емоционална поврзаност кон насилникот
- Ниско ниво на самопочитување и самообвинување
- Економска зависност
- Религиозни вредности или притисок од културната заедница
- Социјална изолација или недостаток на систем за поддршка
- Власта го минимизира насилството
- Недостаток на правни информации за жртвата

1.8 КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖРТВАТА И НА НАСИЛНИКОТ

Карактеристики на жртвата	Карактеристики на насилникот
• Имаат традиционални сфаќања за улогата на половите во семејството • Немаат самодоверба и самопочитување • Веруваат дека мажот е глава на семејството • Се срамат од состојбата во која се наоѓаат и се затвараат во себе • Се согласуваат на присилен секс за да не го навредат партнерот • Веруваат дека се одговорни за бесот и насилството што ги покажува насилникот • Раѓаат деца сметајќи дека тоа ќе ја промени ситуацијата и ќе го смени однесувањето на партнерот • Долго време го трпат насилството и ги занемаруваат проблемите кои настануваат поради тоа	• Имаат традиционални сфаќања за улогата на половите во семејството • Немаат самодоверба и самопочитување • Веруваат во машката доминација и супериорност • Сметаат дека не треба да го менуваат своето однесување • Го користат сексот како акт на моќ и контрола • Ги обвинуваат другите за своето насилничко однесување • Ги користат децата за да ја држат жената под контрола • Имаат низок праг на толеранција, брзо избувнуваат, експлозивни се

1.9 ИНФОРМАЦИИ, СОВЕТИ, ПОДДРШКА ЗА ЖЕНИ ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО

Препознавањето на злоупотреба е првиот чекор кон добивање на помош и заштита. Насилството често ескалира од закани и вербални навреди кон физичко насилство. И додека физичките повреди може да се најочигледна опасност, емоционалните и психолошките последици на семејно насилство се исто така сериозни. Емоционално навредливи односи може да ја уништат вашата самопочит, да доведат до нервоза и депресија и да се чувствуваат беспомошни и сами. Никој не треба да трпи болка. За да си помогнете вашиот прв чекор е признавањето дека вашата ситуација е навредлива. .

Што да направите во случај на насилство

Изборот со кој се соочувате кога сте злоставувани е да заминете или да останете, да пријавите или да молчите. И досега сте правеле обиди да излезете од насилничката врска, но пак сте му се враќале на насилникот. Ставањето крај на една врска па макар и насилна не е воопшто едноставна работа. Во таков момент имајте го следното на ум:

- Праксата покажува дека насилникот најчесто одбива советодавна помош со изговор дека нема потреба од таква помош, но и во случај кога прифаќа и покрај привременото подобрување на однесувањето, состојбата нема да се промени. Тој и понатаму ќе користи механизми преку кои ќе ве контролира.
- Ќе ви ветува дека ќе престане да ве малтретира, но тоа е само привремено за да ве спречи да заминете.
- Вие и вашите деца имате право на сигурен живот. Ако одлучите да го напуштите партнерот - насилник важно е да знаете дека ве очекува донесување на многу важни одлуки и морате да се прилагодите на новонастанатата ситуација

План за сигурност

Вие немате контрола над насилничкото однесување на вашиот партнер, но затоа имате избор. Доколку сте подготвени да го напуштите

таквиот живот, еден од најважните чекори во таков момент е да направите план за сигурност со кој ќе се заштитите себе и децата од насилникот. Доколку насилникот почувствува дека губи контрола тој станува поагресивен, затоа најважно е да направите план кој вклучува: каде ќе одите, колку долго можете да останете, кои документи треба да ги земете со себе, каде ќе ги сместите и осигурате децата. Ние ќе ви понудиме неколку можности од кои Вие ќе ги изберете оние кои одговараат на Вашата ситуација и ќе развиете свој сопствен план за сигурност.

Доколку живеете со насилен партнер добро е да размислите за следните работи:

Употребете го инстинктот за ситуацијата во која може да се најдете доколку тоа го насетите од однесувањето на насилникот

- Информирајте се за вашите права. Тоа можете да го направите преку СОС телефон, во Центарот за Социјална работа или во невладина организација која работи со жени жртви на насилство
- Идентификувајте безбедно место каде ќе одите во итен случај, а тоа вклучува: најблиска полициска станица, засолниште, пријател или член од семејството
- Договорете се со децата за лозинка или сигнал кој ќе го употребите доколку има потреба да се повика полиција. Но, претходно проверете дали децата знаат да користат телефон и дали го знаат телефонскиот број.
- Направете резервен план во случај насилникот да дознае што планирате
- Оставете торба со алишта и важни документи кај пријатели во случај да треба да го напуштите домот
- Чувајте резервен клуч од автомобил на безбедно и достапно место
- Листа на итни телефонски броеви (полиција, засолниште, пријатели, СОС линија)
- Доколку сте во можност сама повикајте полиција
- Чувајте пари, лекови и важни документи на безбедно и достапно место или доверете ги на некој кому му верувате, во случај да

треба да заминете од дома во брзање

- Направете листа на важни документи: (извод од венчаните, извод на родените за себе и децата, пасош, државјанство, извештаи, здравствена книшка, возачка дозвола, полиси за осигурување)
- Поврзете се со директорот на училиштето каде учи вашето дете и дајте му листа на луѓе кои можат да го земат вашето дете
- Присуствувајте на едукативна програма или советување за зајакнување на вашата самоверба
- Разговарајте со неког кому му верувате (пријатели, познаници)
- Побаратјте правен совет
- Доколку сте во можност водете дневник за секој напад кој насилникот го извршил врз вас. Водењето белешки е многу важно за вашата лична историја за потсетување доколку тоа ви биде потребно во судски процес. Пишувајте дата, место и кој ве има нападнато.

Ако немате доволно време а не сте направиле однапред список на работи кои ви се потребни, од корист би можеле да ви бидат од следните работи од листата:

- *Лична карта /пасош*
- *Здравствена книшка*
- *Изводи (свој и на децата)*
- *Извод од венчаните*
- *Документи за имотот*
- *Пари*
- *Телефонски именик*
- *Картица за телефон*
- *Возачка дозвола*
- *Лекови*
- *Лекарски извештаи*
- *Омилени играчки за децата*

1.9.1 КОЈ МОЖЕ ДА ПРИЈАВИ НАСИЛСТВО

Здравствени и социјални работници

- Наставници, воспитувачи
- Медицински, образовни и други институции
- Невладини организации, комшии, пријатели
- Членови на семејството, особено ако жртва е малолетно дете

1.9.2 КАКО МОЖЕТЕ ДА И ПОМОГНЕТЕ НА ЖЕНА КОЈА ФИЗИЧКИ ИЛИ СЕКСУАЛНО Е НАПАДНАТА?

- Ако жената ви се обрати за помош, сослушајте ја и искажете почит спрема нејзината одлука наместо да се обидувате да ја убедите дека донела погрешна одлука
- Не ја обвинувајте дека нападот е нејзина вина
- Најдобар начин да и помогнете на жената доколку е во опасност е да повикате полиција
- Може да се чувствува подобро ако знае дека вие сте на располагање за да и помогнете (доколку ја придружувате во полиција или клиника, или сте во можност да и помогнете да зготви оброк или да се грижите за децата додека таа добива правна или медицински помош
- Упатете ја на вистинското место: во институциите наделжни за решавање на проблемот на насилство или дајте и телефони од женски организации кои работат на надминување на проблемот на семејно насилство.
- Доколку одлучи да остане со насилникот, помогнете и да направи план за заштита

1.9.3 ПРИЧИНИ ЗОШТО ГО ТРПАТ НАСИЛНИКОТ

- Страв
- Грижа за децата
- Немаат самодоверба
- Економска зависност
- Чувство на вина и срам
- Недоволна информираност за процедурите и правната заштита
- Изолација

2. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА

2.1 КАДЕ МОЖЕТЕ ДА ПРИЈАВИТЕ НАСИЛСТВО?

Една од најважните работи што можете да ги направите во развивањето на својот безбедносен план е да ги разгледате прашањата кои може да ви помогнат, да ги разберете вашите законски права и да ги идентификувате ресурсите на заедницата. Кога сте жртва на насилство помош може да побарате во надлежните државни институции кои имаат законска обврска да постапат по Вашата пријава и да ви ја пружат потребната заштита.

2.2 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА ОД СТРАНА НА МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ

Во надлежност на полицијата во случај на насилство е да ве заштити, да го открие и да го спречи понатамошното насилство. Што треба да направите доколку сте физички нападнати или животот ви е во опасност.

- **Пријавете насилство** – Доколку не сте сама во можност да повикате полиција, побарајте помош од комшии, кои би можеле да интервенираат или да повикаат полиција. Обидете се да им објасните што ви се случува и опишете го насилничкиот чин во детали. Покажете им ги повредите доколку ги имате и настојувајте полицијата да започне постапка против насилникот (прекршочна и кривична). Доколку е возможно барајте тој да биде приведен и немојте да ја спречите полицијата и во случај тој ве моли, плаче или ги моли децата да му помогнат). Дајте им информации за вашата точна адреса и нагласете дали насилникот поседува оружје.
- **Евидентирање** – Пријавеното насилство полициските служби го забележуваат во своите евидентни книги и формулари
- **Снимање на состојбата на терен** – По пријавувањето на насилство полицијата е должна да излезе на терен и да разговара со насилникот со цел да превземе понатамошни заштитни мерки.

2.2.1 МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА ШТО ГИ ПРЕВЗЕМА ПОЛИЦИЈАТА ВО СЛУЧАЈ НА НАСИЛСТВО

- Вршат увид и обезбедуваат докази кои може да послужат во понатамошниот процес на вештачење
- Вршат опис на повредите
- Во случај на потешки повреди повикуваат итна медицинска помош
- Воспоставуваат контакт со Центарот за социјална работа
- Воспоставување контакт со локалната или националната СОС линија
- Се врши проверка за присуство на оружје доколку се утврдат елементи за тоа, и истото привремено му се одзема
- Го информираат насилникот за мерките кои ќе бидат превземени против него
- Задолжително се повикува претставник од Центарот за социјална работа доколку жртвата е дете или лице со попреченост
- Ве информираат за правото за поднесување на предлог до судот за изрекување привремена мерка за заштита од насилство

Сигурност

Кога барате помош по пат на телефон користете јавен телефон или телефон надвор од Вашата куќа. Информирајте се каде се наоѓа најблискиот телефон за да можете за време на насилство најбрзо да побарате помош

2.2.2 ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Аспекти на постапки кои треба да и бидат достапни на жртвата

- Идентификување на насилството
- Преглед и проценка на психичките и физичките последици
- Документирање на насилството
- Осмислување на безбедносни мерки
- Упатување

Ако имате физички повреди, модрици, гребнатини или сте силувани од страна на вашиот интимен партнер, од некој познат или непознато лице, побарајте помош од дежурен лекар или ургентен центар, болница). На лекарот покажете му ги своите повреди, кажете кој е сторителот, кога, каде и како го извршил насилството.

Притоа задолжително побарајте потврда за вашата физичка и психичка состојба, која ќе ви послужи како доказ при заштита на вашите права пред суд. Барајте од лекарот сите информации со констатираните повреди да ги евидентира во здравствениот картон и ги наведе во потврдата.

Запамтете:

Лекарското уверение е важен доказ за насилството и повредите кои ви се нанесени

2.3 ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА

Во согласност со Законот за семејство, Центрите за социјална работа континуирано работат на проблемите поврзани со нарушените односи во бракот и семејството и заштитата на децата. Основните задачи на Центарот за социјална работа е откривање на случаи на семејно насилство, обезбедување на стручна помош, обезбедување на мерки за заштита на жртвите согласно извршената проценка и поведување на постапка за изрекување на привремени мерки за заштита и нивно следење.

Центарот за социјална работа покренува постапка во случај на насилство врз основа на добиена пријава од:

- Самата жртва
- Близок роднина на жртвата
- Соседи
- Работна средина на жртвата
- Граѓани, сведоци на насилството
- МВР - (врз основа на писмено или усно известување за сторено насилство, службена белешка и соодветен поднесок)
- Министерство за здравство по усно или писмено известување и доставена медицинска документација

- Училишта, градинки
- Национална СОС линија и НВО
- Единици на локалната самоуправа
- Други институции

2.3.1. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА НА ЖРТВАТА НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО (Чл. 101 Закон за семејство)

- Обезбедување на нужно сместување за лицето жртва на насилство, кое може да трае најмногу 6 месеци, со можност за продолжување за уште 6 месеци
- Обезбедување соодветна здравствена заштита
- Обезбедување соодветни психосоцијална интервенција и третман
- Упатување во соодветно советувашиште
- Доколку во семејството има дете кое е на редовно школување, помагање за продолжување на редовното образование
- Известување на органот за прогон
- Давање на секаков вид на правна помош и застапување
- Покренување на постапка пред надлежниот суд
- По потреба, поднесување на барање до судот за изречување на привремена мерка за заштита
- Превземање на други мерки од страна на институциите на системот неопходни за решавање на проблемот.

2.4 МЕРКИ НА ЗАШТИТА КОИ МОЖАТ ДА СЕ ИЗРЕЧАТ ОД СТРАНА НА СУДОТ

Семејното насилство е меѓу посложените и поопасни случаи што судот мора да ги адресира. Вработените во судовите: судии, судскиот персонал и сите судски партнери работат со случаи што носат голем ризик и злоупотреба за идно насилство врз жртвата и нејзините деца што внесува дополнителен страв и затоа често се случува да се откажат од сведочење или прашања кои се однесуваат на одговорноста

на насилникот. При донесувањето на решение, судовите мора да ги почитуваат основните принципи кои вклучуваат заштита на човековите права. Судот дава услуги во насока на безбедноста и планирањето на заштита во правниот процес обезбедувајќи притоа краткорочни и долгорочни услуги во судскиот процес со информации достапни во писмена форма.

МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА

(Чл. 104, Закон за семејство)

- Зabrana дека ќе се заканува дека ќе стори семејно насилство
- Зabrana да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг начин комуницира
- Зabrana да се приближува до живеалиштето, училиштето, работното место или одредено место кое редовно го посетува друг член од семејството
- Отстранување од домот без оглед на сопственоста до донесување до конечна одлука од судот
- Зabrana да поседува огнено оружје или истото да му биде одземено
- Задолжително издржување на семејството
- Посетување на соодветно советување
- Задолжително лекување доколку е корисник на алкохол и на други психотропни супстанции или има некое заболување
- Надоместување на медицински и други трошоци настанати од семејно насилство
- Изрекување на која било друга мерка која судот ќе ја смета за неопходна за да се обезбеди сигурност и добросостојба на другите членови на семејството.

2.5 ЗДРУЖЕНИЈА НА ГРАЃАНИ

Реформата во социјалната заштита започната во 2004 година, со развивање на принципот на плурализација кој дава можности различни

субјекти да се јават како даватели на услуги за граѓаните. Како нови форми на вон институционална заштита, помеѓу другите, предвиден е Центар за лица-жртви на семејно насилство, кој може да биде основан како установа за социјална заштита или како организационен дел на соодветна установа. Во новиот текст на Законот за социјална заштита и социјална сигурност се предвидува здруженијата на граѓани да можат да ги спроведуваат мерките на заштита на жртвите на семејно насилство, согласно со Законот за семејството.

Помошта што можат да ви ја пружат овие граѓански организации е во насока на:

- Информирање
- Правно советување
- Психосоцијална помош и поддршка
- Разговор со правник, адвокат, социјален работник и психолог
- Составување на барања, тужби, молби, жалби

2.6 ПРОГРАМИ ЗА ИТНИ УСЛУГИ

2.6.1 Шелтер центар

Шелтер центрите се привремени сместувалишта каде може жртвата да остане доволно долго и да се поврати емоционално и физички. Тие се безбедни објекти кои се наоѓаат на тајни локации, за да им се обезбеди на жртвите потполна безбедност. Престојот во засолништата е

бесплатен за корисниците и нивна цел е во атмосфера на сигурност на жртвите да им се овозможи одмор, можност да се опуштат, добиваат внимание и ургентна помош која им е потребна (медицинска, психолошка и помош во поврзувањето со другите институции: суд, правно советувашиште, Центар за социјална работа, полиција, здравствени установи, училишта). Контактите помеѓу таткото и децата ги регулира Општинскиот суд кој донесува решение за видување. Во заедниците каде што формалните заштитни објекти не постојат, преку програми за семејно насилство / сексуален напад се обезбедуваат засолништа со алтернативни средства. Од делокругот на работите од социјалната заштита, а кои се однесуваат на семејното насилство, на здружение на граѓани може да му се довери обавување на социјална услуга во дневно и привремено прифаќање и згрижување на корисници на социјална заштита во дневен центар за жртви на семејно насилство.

.....

Важно: *За прв пат е дадена можност здруженија на граѓани од областа на социјалната заштита да се регистрираат во регистар кој го води Министерството за труд и социјална политика, со цел одредени социјални услуги да им се делегираат со делумно финансирање од страна на Министерството.*

.....

2.6.2 СОС ТЕЛЕФОНИ

СОС телефоните се со цел да им обезбедат информации и поддршка на жени и други лица кои имаат искуство со насилство. Лицата кои работат на СОС линијата се обучени волонтерки од различни области (психологија, право, медицина и др.) Тие се добро упатени во Вашите права за здравствена, социјална и правна заштита и се запознаени со процедурите кои ги превземаат институциите. Тука се да ве ислушаат, и да ви дадат информации за начинот на кој можете да се заштитите од насилство и начинот како да го пријавите насилството. Без оглед во кое место живеете, можете да се јавите на било кој СОС телефон

**НАЦИОНАЛНА СОС ЛИНИЈА
ЗА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО**

02 15 700

НЕКОЛКУ СОВЕТИ

За зголемување на сигурноста во случај на повикување на СОС:

- Доколку користите домашен телефон, броевите што ги бирате се достапни на насилникот преку месечниот извештај кој доаѓа со телефонската сметка. Во случај и да го напуштите телефонските броеви може да му дадат насока за да може да ве следи
- Обезбедете свој мобилен телефон. Доколку тоа не е можно обезбедете сим картичка за која насилникот нема да знае, а од каде ќе можете да се јавите на сите доверливи броеви.

3 ЗАКОНСКИТЕ ОДРЕДБИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Законои:

- Законот за семејство Сл. Весник на Р.Македонија бр. 38/04, 83/04, 33/06, 84/08 и 157/08,
- Законот за социјална заштита Сл. Весник на Р. Македонија бр 79/09,
- Кривичниот законик Сл. Весник на Р. Македонија бр. 19/04

Во процесот на понатамошно следење на имплементацијата на законските решенија, особно во делот на семејното законодавство, Министерството за труд и социјална политика, здруженија на граѓани кои работат на ова поле и други релевантни институции, идентификуваа потреба од понатамошни измени и дополнувања во Законот за семејство. Имено, со измените на Законот за семејство во 2006 година, се утврди мандатот на релевантните министерства во делот на извршувањето на Привремените мерки за заштита. Покрај овие измени и дополнувања, а со цел унифицирана и сеопфатна имплементација на Законот, како и заради хармонизирање со меѓународните стандарди на ова поле, Министерството за труд и социјална политика, во соработка со релевантни граѓански организации, во 2007 год. подготви предлог за измени и дополнувања на Законот за семејство. Со последните измени и дополнувања во 2008 година, се обезбеди усогласување на дефиницијата на семејното насилство со Кривичниот законик; можност на здруженијата на граѓани да обезбедуваат мерки за заштита на жртвите на семејно насилство, должност за известување на сите кои преземаат дејствија на заштита од семејно насилство до надлежниот центар за социјална работа во рок од 72 часа. Во 2007 година, заради операционализација на дел од законските решенија од Законот за семејство и унапредување на подзаконската регулатива, се донесе Правилник за начинот на спроведување и следење на изречените мерки за заштита на семејството и лицата жртви на семејно насилство преземени од центарот за социјална работа и за начинот на следење на привремените мерки изречени од судот (“Службен весник на РМ,, бр. 103/07).

3.1 КАЗНЕНО ЗАКОНОДАВСТВО

Семејното насилство е инкриминирано во рамките на постоечките кривични дела во казненото законодавство. Оттука, нашето законодавство - со дефинирањето, пропишаните построги казни и гонењето по службена должност - оди чекор напред, имено, семејното насилство се издвојува како посебен вид на криминал. Дотолку повеќе што кривичните дела за семејно насилство во Кривичниот законик не се дел од кривичните дела за заштита на бракот и семејството. Позитивна карактеристика на нашите нормативни решенија е поврзувањето на двата система - граѓанскоправниот и казненорправниот - што е во согласност со меѓународните стандарди, со други зборови, инкриминирањето не го исклучува користењето на привремените мерки за заштита, но и обратно. Со кривичните дела против животот и телото, санкционирани се лишувањето од живот, оштетувањето или нарушувањето на телесниот интегритет, или предизвикувањето телесно или душевно заболување (телесната повреда и тешката телесна повреда), односно физичкиот облик на насилство. Преку кривичните дела присилба, противправно лишување од слобода и загрозување на сигурноста, санкционирани се облиците на психолошкото насилство, а сексалното се санкционира преку кривичните дела силување, обљуба врз немоќно лице, полов напад врз дете и посредување во вршење на проституција.

Со семејно законодавната реформа од 2004 г., кога впрочем за прв пат семејното насилство е регулирано во оваа сфера, воведени се низа поединечни мерки на заштита. Во таа смисла, центарот за социјални работи и невладините организации кои работат на полето на искоренување и на превенција на семејното насилство, добија законска можност за градење на неопходниот координативен систем на заштита. Покрај поединечно предвидените мерки во законот, дадена е можност да се да се преземат и сите други мерки кои ќе послужат за остварување на заштита на жртвата.

4 РАТИФИКУВАНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

Правната положба и статусот на жените во Република Македонија освен со Уставот, се регулирани и со меѓународни договори кои Република Македонија ги има потпишано и ратификувано, а кои согласно со член 118 од Уставот на Република Македонија се составен дел на нашиот поредок. Во сферата на меѓународното регулирање за справување со семејното насилство, од огромно значење е усвојувањето на Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените на Обединетите нации, која на сеопфатен начин ги елаборира клучните прашања за елиминирање на дискриминацијата на жената и предвидува цели и мерки кои државите треба да ги преземат за нејзино надминување. Но, кога станува збор за прашањето на насилството врз жените, за жал, Конвенцијата тоа имплицитно не го регулира. Затоа во 1992 година Комитетот усвоил Препорака 19 (Насилство врз жените), која експлицитно утврдува дека забраната за половата дискриминација го вклучува и насилството врз жените. Во неа е предвидена обврска државите да ги преземаат сите неопходни мерки за елиминирање на овој вид на насилство, вклучувајќи соодветни законски решенија во казненото и граѓанското законодавство.

Од не помало значење за третирањето на насилството врз жените, е Декларацијата за елиминација на насилство над жените. Покрај својата необврзувачка природа, таа го демонстрира консензусот постигнат на меѓународно ниво, според кој, насилството врз жените, семејното насилство, претставува кршење на женските човекови права и го оневозможува и ограничува нивното уживање. Пекиншката платформа за акција, Декларацијата на Генералното собрание од 2000 година, Програмата за работа (2002-2006) на Комисијата за статусот на жените, Декларацијата на оваа Комисија од 2005 година, како и воспоставената врска помеѓу Пекиншката платформа и Милениумските развојни цели - се документите (чекорите) преку кои организацијата на ОН ја потврдуваат својата континуирана заложба за справување со овој вид на насилство. За значењето на овој проблем и за потребата од негово правилно разбирање и градење на стратегии за справување, доволно говори неговата пропишаност во повеќе меѓународни документи, не само на глобално, туку и на регионално ниво (Европската унија и Советот на Европа). Меѓу нив се вбројуваат: Европската конвенција за

заштита на човековите права и основни слободи; Европската социјална повелба; Европската конвенција против тортура; Препораката 1450 (2000) на Советот на Европа, Препораката 1582(2002) на Советот на Европа и Препораката (2002)⁵ на Советот на Европа.

За актуелноста и потребата од заедничка координирана акција на сите релевантни чинители во оваа сфера, доволно говори континуираната заложба на меѓународните организации за сузбивање и превенирање на појавата, како на меѓународно, така и на национално ниво. Пример за ваква акција се, впрочем, и Меѓународните денови на посветеност на борбата против насилството врз жените на Обединетите нации и Кампањата на Советот на Европа.

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ

Алкохол..... мирис на цигари..... викање по деца..... викање по мене, тепање, клоцање, кубење...ете така некако е воведот на мојата приказна, на мојот живот, на моето секојдневие. Од девојка која имаше соништа за љубовта, за животот, се претворив во жена која престана да ја слуша песната на животот. А се почна така наивно, убаво, со големи соништа за иднината и наеднаш ти се случува нешто за кое си велиш во себе....не ова не може мене да ми се случува, ова е само едно лошо искуство кое јас несвесно го предизвикав со моето однесување. Но, тоа продолжуваше и продолжуваше, а јас само се запалажував дека ќе престане. На почетокот ако нешто кажев ме замолчуваше со шамар, еден или два, сега и покрај моето премолчување на многу работи ме тепа и тоа често. Тепањето стана дел од мојот живот од моето секојдневие. Убавите соништа за кои сонував на почетокот се заменија со кошмарот од кој не знаев како да излезам. Плачев тивко во себе, се воздржував пред децата и пред моите родители но мислам дека тие многу добро ја чувствуваа бурата во мојот живот. Керка ми често кога ќе ме видеше тажна знаеше да ми седне во крило и да ме гушка. Тоа беше нејзиниот начин да ми помогне....со своето мало тело беше мојата закрила и мојата надеж да продолжам со животот. Често помислував на најлошото, но сините детски очи како да ми кажуваа дека животот е убав и треба да го живеам.

Еден ден после во пијана состојба толку многу ме тепаше што сум изгубила свест. Кога се пробудив си реков: Овој живот е мој, јас му должам на ова дете што го донесов на свет поубава иднина, затоа време е нешто да променам. Следниот ден додека тој беше на работа, ги спакував потребните работи за мене и моето девојче и заминавме. И покрај неговите молби дека нема повеќе да се повтори она што ми го правеше јас го слушав разумот и срцето. Му реков ова е крајот јас не се вракам. Повеќе немаше ни љубов ни причина да бидам со тој човек, освен да ги лечам неговите фрустрации кога пијан. Се разведов и почнав нов живот. Најдов работа, имав сигурност и се чувствував исполнето среќно. После разводот почна мојот втор живот во кој имав мирен сон и му се радував на животот.....

ВОДЕЊЕ НА ДНЕВНИК

Од голема корист ќе ви биде пишувањето на дневник во кој ќе забележите каде, кога, што што ви се случувало и што ви се случува, кој го има направено насилството, кои се последиците. Забележете ги имињата и адресите на луѓето кои можат да ги потврдат вашите искази. Направете список на имот кој го имате стекнато во бракот и детално опишете ги. Овие податоци ќе бидат од корист при правна заштита.

This image shows a full page of white paper with evenly spaced horizontal red dotted lines, typical of notebook paper. The lines extend across the entire width of the page from top to bottom.

ВОДЕЊЕ НА ДНЕВНИК

ДНЕВНИК

ВОДЕЊЕ НА ДНЕВНИК

[illegible]

ВОДЕЊЕ НА ДНЕВНИК

ПОВАЖНИ ТЕЛЕФОНСКИ БРОЕВИ

НАЦИОНАЛНА СОС ЛИНИЈА
02 15 700

Радовиш 032 551 386
070 89 31 93

ПОЛИЦИЈА
192

ПОВАЖНИ ТЕЛЕФОНСКИ БРОЕВИ

ЦЕНТРИ ЗА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

Скопје 02 3117 866

Штип 032 384 143

Тетово 044 34 34 10

Велес 043 212 324

Кавадарци 043 523 676

Кривогаштани 048 525 875

ЗАСОЛНИШТА ЗА ЖРТВИ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

СКОПЈЕ
КОЧАНИ
СТРУМИЦА
БИТОЛА
ОХРИД
КУМАНОВО
ПРИЛЕП

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

364.63(035)

СОКОЛОВА, Иванка

Живот без насилство е мојата иднина : прирачник / Иванка
Соколова, Верица Газепова. - Радовиш : Женска Акција, 2011. - 55
стр. : илустр.; 21 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-65348-0-6

1. Газепова, Верица [автор]

а) Насилство - Прирачници

COBISS.MK-ID 89313034

АУСЖМ "Женска Акција"
Радовиш

ISBN 978-608-65348-0-6